

Защо библиотеките са полезни в обществото?

„Великото преселение на народите“: Опит за размисъл и за внушение

Александър Димчев

„Винаги съм се надявал, че раят е библиотека!“
Борхес

Въведение

Ще се опитам да ви представя тема, която ми се струва важна, свързана с идеи за развитието на политически аспекти на нашия глобализиращ се свят на фона на играта „има–нема“ със съдбите на милиони хора – т.нар. мигранти. Правя го в качеството си на академичен човек, в който са залегнали дълбоки чувства за хуманизъм и за стремеж към правдата. Като обикновен човек, който винаги остро се е възмущавал от игрите били те глобални, локални, ведомствени, фамилни или лични – когато на карта се поставя човешкото достойнство на отделния индивид, притиснат от обстоятелствата в ъгъла. Поставен в безпомощно и унизително състояние на гавра с неговите граждански права.

Особено жестоко се прояви този феномен със стотиците хиляди мигранти, подлъгани от политическите елити в Европа и впоследствие измамени. Хора, бягащи от ужасите на войните, от мизерията, от несигурния живот, търсещи нов дом за своите деца, върху които се нахвърлиха като лешояди. Върху които и с помощта на които държави и политици натрупаха огромни дивиденди. Бяха изстреляни в орбитите на обществения живот фашизоидни елементи – под претекст защита на националната сигурност и икономики...

Разиграха се срамни пазарлъци в XXI век, присъщи за робовладелския строй и за държави, заклаймени от трибунали – за подбор и селекция на „добрите“ и „лошите“ мигранти... На фона на тази гротескна картина нашият политически елит се опитва неуверено, поради липса на националноотговорно чувство и раболепничене да следва сляпо своите епигони – от „евала до разпни ги“ – за мигрантите. Всичко това става на фона на насаждане на античовешки морал от „демократичния“ свят! Което говори за егоизъм и недостатъци, или по-точно за това, че човечеството се развива в технологичен план, но не и в морален!

Днес политолози и социолози и др. започват все по-упорито да заявяват в публичното пространство, че новото пренареждане на световното общество и на неговия порядък е започнало. То се изразява в редица вектори и посоки. В основата на тази метаморфоза стоят технологичните изменения в нашия свят, които трансформират из основи човешкото битие, нагласи, реакции, глобални и локални политически процеси, психика, икономика, поведение и т.н.⁹ Те

⁹ Според проф. Владимир Чуков, в момента Европа е обект на най-силния бежански поток след Втората световна война. Първите две вълни са емиграционни, тъй като причините са икономически, а не политически. Първата вълна е в средата на 50-те години на миналия век. Икономиките на западноевропейските страни се нуждаят от евтина работна ръка. Те я намират в съседните региони, Северна Африка и Западна Азия. Източна Европа остава зад желязната завеса. Основният реципиент е Германия, а основният изпращач – Турция. В своята кулминация потокът достига около 625 000 души. Причината за въпросната миграционна вълна има и психологически генезис. Все още резонансът от Втората световна вълна не е отшумял и поради тази особеност именно ФРГ е най-големият реципиент. Дори други западни държави, с по-нисък стандарт са изпращачи, а именно Италия, Португалия и Испания. Втората вълна е след падането на „желязната завеса“. Емигрантите са носители предимно на сходна ценностна система, което прави тяхната интеграция изключително бърза. Според изследване на немски

формират неочаквани явления и проблемни области, носители са на активен положителен и отрицателен заряд. Трудни са за предсказване поради бързото и експоненциално наслагване на нови явления, знаниеви ресурси, информация, негативни наслагвания и др. феномени. Част от тях не се поддават на анализ на познатите методи за изследване на процесите и на случващото се около нас. Те не се побират в рамките на екстраполиране на процесите и явленията, с цел предсказване и решаване на нови явления. Необходим е нов апарат за достигане до „ядрените зависимости“.

За част от съвременните проблеми се сочи т.нар. „преселение на народите“, чиято вълна се отприщи и взема колосални измерения, особено в последните 2 – 3 години.¹⁰ Катализатор за

научен институт именно източноевропейците притежават най-висок процент на интегрираност в сравнение с другите групи, а именно – африканци и турци (тези пристигнали в Германия преди три десетилетия). Става въпрос за около 650 000 души. Тогава обаче ЕС е вече с 15 члена и бремето е поделено. Настоящата вълна (третата) се заражда като нежелана и недопустима. Огромният човешки поток се заявява като кандидат-бежански, а не като имигрантски, какъвто е де факто. Според данни на Евростат през август 2015 г. сирийските бежанци в Гърция са едва 23%. Сред огромния поток има граждани на Африка, Азия, Западните Балкани, Русия и Украйна. За 2015 г. подадените молби за бежански статут са 1 250 000 – това е рекорд в историята на Европа. 35% от тях са за Германия или това е увеличение с 125% в сравнение с 2014 г. Тогава са подали 562 000 души за бежански статут за целия ЕС. Общият брой на сирийците е 362 775, което представлява 29% за целия ЕС. На второ място са афганистанците с 178 000 или 14% и на трето място са иракчаните с 121 000 души с 10%. Общо трите групи представляват едва 53%. Така както и през 2014 г. Германия е най-желаната крайна дестинация. За статут в нея са подали 441 000 души или това представлява 35,2% от общия поток. На второ място е Унгария с 174 000 молби или 14%. Тя обаче не е крайна дестинация, а просто унгарските власти са много дисциплинирани. На трето място е Швеция с 156 000 молби или 12,5%. Франция е получила над 70 000 молби или малко над 5%, Великобритания е с 38 000, което прави над 3%, а Гърция е с едва 11 370 молби или по-малко от 1%. Важен критерий за мигрантите и за тяхната адаптация е образователният. Социологическите изследвания дават противоречиви или поне непълни данни. Според изследвания, цитирани от вестник „Хюриет“ около 50% от бежанците в Германия имат висше образование. В същото време едва 2% от тези, намиращите на турска територия са „квалифицирани работници“. Противоречиви са данните за България. В края на 2015 г. беше обявено, че едва 7% от сирийците, търсещи убежище у нас имат висше образование. През януари 2016 г. процентът падна на 4%. Прави впечатление, че по-образованите търсят крайната дестинация Германия и скандинавските страни. За България се променя структурата на миграционния поток. Увеличават се значително гражданите на Афганистан и Ирак, които са преди всичко икономически мигранти. Според полицейски доклад задържаните граждани на Сирия през 2015 г. съставляват едва 15% от общия брой, на Афганистан – 30%, Ирак – 52%, друга националност – 3%. Тревожен е профилът на влизащите в България – над 50% са мъже на възраст между 18 и 34 години, като над 1/3 от тях са иракчани. 24% са без образование, 31% са с начално, 23% – с основно, и 2% със средно образование, сочи статистиката. Остават 20%, които най-вероятно не влизат в полето на изследователите-статистици, а не са завършили висше образование. Освен това в нашата страна доминиращата група е от североизточните сирийски провинции Хасаке и Дейрезор, като повечето са кюрди. С това е видно, че става въпрос за сирийската периферия, а не за големите градове като Дамаск, Халеб и Хомс. Принципът на придвижване е периферия към периферия и център към център.

¹⁰ Ще цитирам още един автор – Бойко Василев, неговите уводни и заключителни думи в доклада: „Бежанците, балканите, медиите“ пред Националната конференция в УНСС на тема: „Медии и комуникации без граници. Бежанците“, УНСС, София, 30 март 2016 г. 12 с. (Ръкопис): „Балканите се страхуват от бежанците. И в този страх балканските медии намериха своя нов консенсус. Но вместо да хвърлим камък и да обвиним когото и да било, нека да опитаме да отговорим на най-трудния от въпросите: „Защо“? Тогава ще ни бъде доста по-лесно да вземем решенията за бъдещето...“

„... Отново старият сблъсък – локалните лидери на мнение се изживяват като глобални и локални дисиденти. Така черпят двойна легитимност: те са едновременно радикални бунтари и масови любимци; те хем са на контра, хем са по течението.“...

„... Всяка стратегия за заселване на големи бежански маси на Балканите е обречена на масово отхвърляне и провал. Ключово е институционалното укрепване на балканските страни: правосъдие, ред, администрация, медии. Само силни държави и общества могат да влязат в истински, отговорен разговор за ценности. Балканите имат нужда от истории на успеха; на западния тип успех: свобода, благоденствие – и след това търпимост. Демократичното, справедливо и трайно решаване на проблема с местния „чужд“ (малцинства, роми) трябва да предхожда решаването на проблема с „чуждия“ „чужд“ – бежанците и мигрантите. Иначе провалите са неизбежни. Само така ще се обърне традицията от миналото. Да не се ядосваме на последствията, а да лекуваме причините. Конкретната медийна истерия е следствие; нездравословната медийна среда е причина. Зад нея стои още по-дълбока причина – нестабилни институции и липса на справедливост. Осмисляне на въпроса за периферията: Що е то да

това са преди всичко военните конфликти, предизвикани според мен изкуствено от цивилизования свят в износ на „дивилзационни норми“.¹¹ В рамките на тази деликатна материя светът трябва да намери решение на тези изненадващи феномени:

- преместването на огромни популации от индивиди;
- адаптирането на мигрантите към устоите и културата на местното население;
- успокояването на локалните общности за намиране на добри модели за съжителство с „пришълците“.^{12,13}

За всичко това е нужно и сериозно технологично време. Ще минат години докато се намерят общите допирни точки, които да хомогенизират различните групи от хора. Докато свикнат да мислят като представители на една диаспора. Това ще бъде и време на конфликти, на взаимна подозрителност, на постепенно налагане на подходите за толерантност и на завоюване на доверие. Всичко това създава чувство в хората, че светът става все по-неуправляем. Сякаш пуснат на автопилот. Въпреки желанието и нескончаемите, защо не и отчаяни жестове и действия на политиците и на „пилотите и на диспечерите“, гравитиращи около тях, въввлечени в пилотската кабина и в кулите за управление да нормализират полета... Оказва се обаче, че това става все по-трудно! Защо?! Защото по моето скромно мнение днес светът е объркан и забързан. Той притежава институции (дори прекалено много), но не разполага с лостовете за бърза реакция.

Притъпени са, мудно работят и със скърцане елероните на „политическите машини“. Последните са свикнали да действат на бавна скорост. Да получават овации където и да кацнат. Да живеят в темпове, които нарушават логиката на времето и на събитията, само и само да запазят своите елити – далеч от отминаването на тяхната епоха и поставянето им в музея на славата (или с друг знак). Около тях са формирани разнообразни страти от класъори, „днешните преторианци“ с белите якички, които са безпомощни без активните протекции на властимащите. Които чувстват страх от нарушаването на статуквото. Еднакво стряскащ и двете прослойки. Защото както се изрази Греъм Уотсън (лидер на най-голямата политическа сила в Европейския парламент) преди около 12 години, на среща със студенти от Софийския университет „Гъй като бях деквалифициран в моята област, единствената работа, с която можех да си изкарвам хляба бе и се яви политическата ми кариера“.

Струва ми се, че днес нормализацията на полета в нашия свят трябва да стъпи на традиционализма и на новите реалности и на генерации – X, Y, Z... (Последните владеят лостовете

си периферия на Европа? Консумираш ли предимствата ѝ – или само недостатъците? По време на Студената война в границите се инвестираше – вижте двете Германия, Турция, Гърция, Южна Корея. Днес обаче стигаме едва дотам, да обвиняваме границата, че е граница. А това не стига...

¹¹ „САЩ създадоха бежанската криза, сега трябва да я решат. Преговорите с Турция, смята икономистът, не са начин за разрешаване на проблема. САЩ носят основна вина за бежанската криза, която бе предизвикана от войната в Сирия, където също играят водеща роля“, смята известният икономист и професор в Колумбийския университет Джефри Сакс. Поради тази причина Вашингтон сега трябва да допринесе повече за решаването на тази криза. Според Сакс САЩ трябва да прекратят войната в Сирия, а след това да помогнат за разрешаването на бежанската криза, което включва прием на повече бежанци, отколкото са приели до сега. „Свалянето на Асад бе иницирано от САЩ, финансирано от Саудитска Арабия и подпомогнато от Турция“, сочи Сакс. Според него САЩ са водели провалена политика, а последствията от опитите за свалянето на Асад са ужасяващи. „Това е още един пример, че не е никак добра идея със сила отвън да се правят опити за промяна на управлението в друга държава“, подчерта американският икономист, който разкритикува и поведението на Европейския съюз в бежанската криза.

¹² Димчев, А. Глобална информационна инфраструктура. Роля и мисия на библиотеките в променящия се свят. Университетска библиотека № 509, София, 2014, 480 с.

¹³ Призив към ректора на СУ и към други организации – за мигрантите... „БНР, 21. 9. 2015 г. Проф. Александър Димчев от Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ написа открито писмо за бежанците, в което призовава университетът да бъде пример за хуманно отношение на обществото. В него той дава конкретни идеи как мигрантите да станат част от нашия живот. Радио Хоризонт, публикувано на 22.09.15 в 09:52 <http://bnr.bg/post/100604548/v-otkrito-pismo-prof-daimchev-prizova-su-da-bade-primer-za-humanno-otnoshenie-kam-bejancite>.

на технологиите, имат запазено чувство за справедливост, което означава че скоро ще трябва да поемат в свои ръце управлението на нашия и проекциите към бъдещия ни свят).¹⁴

Какви са тези реалности и зависимости:

- Широко включване на експертното и гражданското начало в политическите процеси и при определяне на дневния ред на хората.
- Активизиране и привличане участието на представители на младите генерации в решаването на проблемните области, свързани с технологичните проявления, както и при определяне еволюцията и бъдещото развитие на процесите и на глобалните изменения.
- Засилване ролята на традиционни организации, доказали се като носители и спомагачи за формиране и възпитаване на ценности, образование и налагане на високи културни образци.
- Адаптиране на различните прослойки в обществото към възприетите образци и норми на поведение.

Позиции и тенденции, които са познати. За съжаление, поради политически и финансови причини и демагогии, както и предвид определени характерологични феномени, не се използват и прилагат достатъчно активно. Въпросите не опират до пари. Те са свързани с разумни политики и отказване от определени привилегии. В името на по-доброто и обозримо бъдеще! Който заложи на тях, ще изтегли печлившата карта, която ще го катапултира в новия космополитен свят. В тази нелека и сложна игра от ключово значение са и си остават институциите и обществените организации, които ще имат най-важната роля в адаптацията на мигрантите.¹⁵

Сред този лабиринт от организации неминуемо ще трябва да бъдат въввлечени и библиотеките. Те са доказали своята роля в подобни моменти. Процесите ще се развиват успешно за онези, които оценяват важността на иницирането и провеждането на отговорни политики, както и на мащабно инвестиране в библиотечния сектор за информационни ресурси и инфраструктури, за внедряването и развитието на технологиите, за развиване на съответни услуги и

¹⁴ В този ред на мисли, прочетох обета, който небезизвестният Марк Зукърбърг си даде в началото на 2015 г., а именно, че ще чете по една нова книга на всеки две седмици. Той дори обяви същата 2015 за годината на книгата, създаде събитие в социалната мрежа, в което приветства хората да четат – нещо, като тайна секта, в която някой ти определя книгата и ти имаш две седмици, през които да я прочетеш, иначе ще бъдеш изгонен от общността. Може би идеята на Марк е добра. Да поощри хората да четат. Да върне децата в библиотеките. Но това би било добре, ако самият Марк четеше. А той го прави заради новата си социална инициатива. Което ни довежда и до въпроса – превърнаха ли се книгите в нова социална мода? Сега библиотеките са занемели. Рядко някой влиза там. Има повече посещение от деца, които си търсят книги за лятото, които трябва да прочетат по задължение и не им се занимава да купуват. През останалата част от годината библиотеките са празни. За да говорим с точни данни, в изследване, направено през 2011 г. ясно се вижда, че само 10% от българите посещават обществена библиотека. За сравнение във Великобритания процентът е 60, а във Финландия 90. Хората се оправдавали, че в библиотеките нямало нови книги и нямало с какво да им се привлече интересът. Странно... значи, ако няма последната част на 50 нюанса по-тъпо, никога не бихме прочели книга? Ако през 2011 г. процентът е бил такъв, то представям си към днешна дата... сигурно и 5% от хората не посещават библиотека. Имат книги на своите iphone, i-таблети и i-устройства. Четат ги в метрото, на път за работа, в някое задръстване. Колкото да мине време. Ей така... от немай къде. На нас не ни трябва кампанията, която Зукърбърг организира. На нас ни трябва образование, което да те стимулира да четеш. На нас ни трябва родители, които да научат децата си, че няма нищо по-хубаво от книгите, че библиотеките не са музей, който се гледа от страни, а са живи места, в които можеш да откриеш много забавления и приключения. На нас ни трябва учители, като тези от преди години, които ти разказваха приказките за книгите. Ти с леко недоверие отиваше през лятото до библиотеката, за да си ги вземеш. Но когато откриеш колко са интересни... никога повече не ги забравяш. В България се нуждаем от нови идеи да възродим библиотеките – по примера на нашите партньори от ЕС. Част от задачите се крият и в новите функции и роли, които те могат да поемат. Именно в помощта, свързана с адаптирането на новите „пришълци“ към културите в нашите страни, респективно и в България. Един модел, който има добри натрупвания в редица държави от модерния свят.

¹⁵ Директорът на Библиотека „Александрина“ изнесе публична лекция в Софийския университет. https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/novini/novini_i_s_bitiya/direktor_t_na_biblioteka_aleksandrina_iznese_publichna_lekcija_v_sofijskiya_universitet

техники за мигрантите. И всичко това, вплетено в контекста за адаптирането и усъвършенстването на човешкия фактор.

Не бива да забравяме и факта, че независимо от заложените в международните документи хуманни и демократични принципи за разширяване на достъпа до информацията, светът е разделен на две – на богати и на бедни на информационни ресурси и технологии държави. За съжаление ножицата продължава да се разтваря. Данните сочат, че високоразвитите страни притежават около 85% от информацията и ИКТ. Дори се формира понятието „информационен империализъм“. Опит да бъде преодоляна технологичната изолация и разделение прави компанията Facebook. По време на форума „Mobile World Congress“ в началото на 2014 г. в Барселона, в своя доклад „Искаме да създадем свободен сигнал/тон за интернет“ (We want to create a dial tone for the Internet), Марк Зукърбърг заяви идеята за нов проект, коментирайки плановете на компанията за бъдещето ѝ в мобилните комуникации: „Повечето хора по света нямат достъп до интернет. След като Facebook достигна постижението да свърже един милиард потребители, погледнахме назад и се замислихме как можем да променим останалия свят. Проектът ще се подпомогне от няколко световни партньори.“¹⁶ Зукърбърг търси да добави още няколко контрагенти в следващите години. Проектът е описан като глобално сътрудничество между технологични лидери, некомерсиални организации, местни общности и експерти, които работят заедно, за да предоставят интернет на 2/3 от населението на планетата. Според Зукърбърг част от стратегията на internet.org е да намали общите разходи на свързването в интернет, както и да намали общия поток данни, докато увеличава ефикасността на представянето на реклами.

Заставам зад тезата, че мисията и функциите на библиотеката определено се дефинират от обществените поръчки и от очакванията към нея.¹⁷ Ролите, които тя е поемала, еволюират в различните времеви отрязъци. Те губят своята модерност при дадени обстоятелства за да бъдат припознати в друг период или епоха, или да бъдат доразвивани в нов план. Времената се менят и самата идея за библиотеката, за нейните функции и място се поставят в различни периоди на преоценка. Новите технологии през последните две десетилетия оказват по-сериозно въздействие върху библиотеките, отколкото различните фактори на влияние в предишните столетия. В забързания свят, в който живеем, сме подтиквани да преосмисляме и значението на библиотеката. Това, което е важно днес, е идеята за нейната ценност за хората, за нейната роля и еволюция.

Интересни примери за ролята на знанието в развиване на сътрудничеството и адаптирането на различни общности към него ни дава Нийл Геймън.¹⁸ „Преди няколко години за кратко се чуха гласове, които твърдяха, че живеем в постграмотен свят, в който способността да извличаш смисъл от писаното слово е по-скоро излишна, обаче онези дни отминаха – думите са по-важни от всякога. Управляваме света с думи и докато светът се плъзга в мрежата, ние трябва да го следваме, да разбираме това, което четем. Хората, които не са в състояние да се разбират помежду си, не могат да обменят идеи, не могат да общуват...“.

¹⁶ Zuckerberg, M. „We want to create a dial tone for the Internet.“ In: Mobile World Congress Keynote in Barcelona, Spain, on Feb. 24, 2014. // <<http://mashable.com/2014/02/24/mark-zuckerberg-mobile-world-congress-2/>>

¹⁷ Dimchev, A. The Library. A Journey through Time... In: A Collection of Works by Teaching Staff Members in the Department of Library Science, Scientific Information and Cultural Policy. Compiler A. Dimchev \ Sofia. „St. Kliment Ohridski“ University Press., 2013, p. 61-98.

¹⁸ Gaiman, Neil. Reading an obligation / Neil Gaiman // *The Reading Agency*. (18.10.2013) Лекцията на Нийл Геймън пред Агенцията за четенето, изнесена на 14 октомври 2013 г. в Барбикан център, Лондон. Годишните лекционни серии на Агенцията за четене стартират през 2012 г. като платформа за водещи писатели и мислители, които да споделят предизвикателни идеи за четенето и библиотеките.

Процеси, свързани с интеграцията на мигрантите и библиотеките

Неслучайно се учудваме на криминалните хроники на медиите. Отсъствието на ценности се замества от най-различни сурогати или субкултури – чалга; мафиотски уроци (как да станеш добрия; как да достигнеш до върховете без да се трудиш; как да накажеш тези леваци – интелектуалците). Жълтините и голотата са днешните ни доминанти. Кой от нашите управленци влиза в библиотеки? Може би има единици, но това не се поощрява. Не се коментира в медиите. Наскоро имаше посещения на евродепутати в библиотеките. Това събитие беше експонирано като откриване на магистрала. (Ние сме по-различни – одухотворени...).

Както бе отбелязано, не по същия начин стоят нещата в модерния свят. Библиотеките са особено притегателно място. Те са място за образование, култура, свободно време, сигурно място за младите хора... Те са високо оценявани, защото помагат на различните групи в обществото... Не случайно и логото на рекламния клип за библиотеките в ЕС гласи „Библиотеките променят живота на хората към по-добро“.

Сега се извисява тяхната роля особено с мигрантската криза. Това са естествени места, които да поемат част от напрежението и където да се обучават тези огромни популации от различни народи и култури. Колкото и огромен натиск да има срещу политиците в тези страни, както се вижда броят на мигрантите не намалява драстично.¹⁹ Политиците ще си затворят очите, защото в Европа идва свежа работна ръка. Това е бизнес. Това е и част от решението и може би скромното отмъщение срещу нашия егоизъм – да имаме по едно дете, или да не създаваме семейства...

Що се отнася да интеграцията – това не е лек процес. Хората имат опит с тези групи и вярват в институциите. В еволюционен план, ако разгледаме възхода на някои от „империите“ – Великобритания, Франция, Холандия – едва ли е нужно да се обяснява техният възход без мигрантите. Подобен е примерът с Германия. Разбира се, че в тях има проблеми с различията в културите, което води и до определени проблеми.²⁰

¹⁹ Чуков, В. Бежанците. История, развитие и съвременни особености. Доклад пред Национална конференция „Медии и комуникации без граници. Бежанците“, УНСС, София, 30 март 2016 г. 15 с. (Ръкопис).

²⁰ В доклада си „Ислямизира ли се Европа?“, д-р Мохамед Халаф, преподавател по „Международни отношения и Близък Изток“ във Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, катедра Политология, застава зад следните позиции като добър познавач на процесите: Колкото и на пръв поглед да е парадоксално, появата на ал Каида, Ислямската държава, Боко Харам, талибаните и другите джихадистки движения са резултат на глобализацията, също като социалните мрежи youtube, facebook и twitter. Това е така, защото технологичният прогрес на западните общества още повече отвори задълбочаващата се криза на деспотичните режими и мафиотските мрежи в арабско-мюсюлманския свят, които използват религиозните догми, за да замъглят и отклонят вниманието на младите хора от основните за тях проблеми. С разширяване влиянието на глобализацията и увеличаването на постиженията на християнския Запад се задълбочават кризите в арабското и ислямско общество. Тези режими доскоро бяха съюзници на Запада, поради което недоволството сега е насочено както срещу тях, така и срещу Европа и САЩ. Самите араби и други мюсюлмани се чувстват излъгани, унижени и маргинализирани. Вместо да потърсят корените и причините на своята изостаналост и бедност в ограничеността на своя светоглед и откъснатостта си от световната цивилизация, те насочват ненавистта си срещу християнския запад, на който възлагат отговорността за това, че са изостанали. Това е обяснителната схема, която са им внушавали репресивните режими и тяхната пропаганда в течение на десетилетия. Това са същите онези режими, които се провалиха в опита си да модернизират тези общества и така ги тласнаха към историческа носталгия. На мода стана възхваляването на Средновековието, когато ислямският халифат е преживявал своя разцвет, а арабските и другите мюсюлмански учени са постигнали върхове в областта на медицината, алгебрата, астрономията и други науки. Връщайки се в историята мюсюлманите си спомнят, че са били господари на половината свят, обществото е било в пълния си разцвет, докато Европа е била в упадък и разрушителни войни... Не бива обаче да забравяме и ролята на социалните и демографските фактори. В Близкия изток тиктака бомба със закъснител, наречена „младежка безработица“: 60% от младите и 40% от цялото население на близоизточните страни са безработни. При това годишно тези цифри нарастват с 3 – 4%. Безработицата е проблем и за европейските мюсюлмани. Самият факт, че европейските джихадисти в рамките на Ислямската държава са на възраст между 16 и 25 години, показва че тя нямат трудова биография... Какво може да се очаква отгук насетне? Като че ли няма държавен ръководител, който да отчита стратегическите заплахи от нетърпимостта и техните геополитически последствия. Самият президент Обама първоначално призна, че няма стратегия за противодействие на близоизточния тероризъм, но само седмица по-късно се опита да ни убеди, че администрацията му е успяла да реши тази задача. По-сериозно предизвикателство е, че военните мерки могат временно да ограничат заплахата, но не и да предложат трайно решение на джихадисткото явление. Вече 13 години НАТО води война срещу талибаните в Афганистан безуспешно. Талибаните все още са

Нека да направим малък завой към нашата действителност:

- Да вземем за пример един панелен блок, в който и да е град у нас. Нима нямаме проблеми с една част от нашите съседи? Или те – с нас? Много сме различни напоследък, и озъбени, и озлобени.
- Нека да си помислим и за нашите деца и близки зад граница. Къде те са срещнали топлина? В началото ни гледаха като ракови заболявания, като прокажени, като терористи! Връщаха ни, екстрадираха ни, подиграваха се с нас и чакаха „корупционни“ в посолствата – бяхме опасност за западните демокрации. Подбивахме цените на услугите – полските, румънските, българските „бачкатори“!
- Защо нашите студенти са добре приети като бригадири в САЩ? Защото внасят принадлежен продукт.
- Защо направихме нашето райско кътче – отблъскващо не само за младата ни генерация, но и за мигрантите?

Връщам се към библиотеките – тези оазиси на знанието и на хуманизма (по отношение на различните групи от хора). Попитайте моите уважавани докторанти (доскорошни) – за проблемите на т.нар. ромска общност в България и на мигрантите в Холандия и др. страни. От тях ще научите интересни неща за ролята на библиотеката за сближаването на общностите и най-вече за прословутата интеграция към културните модели на съответния социум.

Да сте чули в Канада, където съжителстват повече от 100 народности, за напрежения между общностите (с изключение на традиционния сепаратизъм на провинция Квебек). Не, защото канадското правителство решава въпросите посредством образователна интеграция. То отделя около 100 млн. к.д. за нуждите на библиотеките. Така например, децата от Камерун, мигранти в Канада, които за първи път докосват сняг и които вече имат Дядо Мраз с шейните – научават за своя добър старец в Камерун, който също им носи подаръци. Или образа на нашенската „Пепеляшка“ и нейния аналог в Индия, Австралия, Перу? Така се чупят бариерите, отпадат наслоени предубеждения. Подобни политики са въведени в библиотеките в света, за който мечтаем. Защо да не го правим?!

Библиотеките ни дават сигурност! Те ни правят независими хора, които определят своите съдбини. Те ни дават и частица от своето богатство. Изследвания, проведени в различни точки по света сочат следните факти. Не богатите посещават библиотеките. Тяхната публика е от всеки един от нас – хора средна ръка – най-важната част от обществото – млади хора, без особени доходи, студенти, бедни хора, отритнати от обществото, аутсайдери, малцинствени групи... Индивиди, които търсят и се стремят към по-добро бъдеще за себе си и за своите деца. Които бягат от асоциални контакти и прояви. Дори и да намерят топлинка в привлекателните кътчета на библиотеката. Креативните хора! Други анализи, свързани със здравословния статус на хората ни сочат интересни сведения. Обикновено около 80 – 85% от хората преди да посетят лекар се консултират с литература или със сайтовете в библиотеките.

Да зачеквам ли темата за свободата на информацията? Един факт от демократичните САЩ. След 11 септември беше приет т.нар. „Патриотичен акт“, с който бяха нарушени Конституцията и около 400 закона в тази велика страна. Документ, който едва миналата година бе отменен в голямата са част. Библиотеките даваха точна и достоверна информация и за нахлуването на страни от НАТО в Ирак. Публиката в САЩ, Англия и др. страни разбра за измислените биологични арсенали от независимия източник на информация – библиотеките. Може би Тони

силни и представляват сериозна заплаха за новата афганистанска държава. САЩ и нейните съюзници успяха да отслабят ал Каида като ликвидираха нейния лидер Осама бин Ладен и основните ѝ ръководители, но резултатът е нова организация, наречена Ислямска държава. Нима президентът Обама не осъзнава, че арабските му съюзници в арабската коалиция са инкубатор на джихадисти и терористи? За това е нужно ново мислене, което да бъде на висотата на коренно променените условия в света и нов тип политики, които да спомогнат за създаване на гражданско общество в Близкия изток и мюсюлманския свят като цяло. Европа трябва да изостави тактиката на щрауса и да потърси собствената си отговорност за възхода на световния джихад.

Блеър нямаше да се омотае така и да обяснява след години пред различни комисии в своята страна за грешката, ако беше посетил библиотеките?

Наскоро немското правителство прие план за интеграцията на мигрантите. Съгласно този план, те ще трябва до три години да се адаптират, да докажат, или да натрупат умения и квалификация и да започнат работа. В тази стратегия значителна роля би трябвало да бъде отредена и на библиотеките. Очакванията са и други държави, които нямат разработени подобни цялостни концепции, също да създадат. В това отношение бих желал да посоча отново ролята, която се отрежда на библиотеките и на отделни форми, които предлагат за адаптация на мигрантите.

В скандинавските страни, по-специално във Финландия, въпросите се решават много сполучливо. За илюстрация бих посочил следната политика. При натрупване на критичен минимум от чужденци, които търсят препитание или убежище, държавата е длъжна да им осигури библиотечно обслужване на техния език. Това става посредством натрупване на книжни фондове в съответни библиотеки или чрез уеб сайтове... Във Великобритания публичните библиотеки използват разнообразни форми. Още от ранно детство за подрастващите и техните родители са въведени методи за сближаване и за преодоляване на различията. В основата залягат игрови подходи и др.

Много активно разпространение в държавите от ЕС придобиват форми за предлагане на: езикови курсове; курсове за оgramотвяване; квалификация, правни и финансови познания; информационна култура; странознание, знания за родината на чужденците и други полезни умения и компетенции за мигрантите. Използват се основно три метода – присъствен, мобилен (посредством библиобуси) и в дистанционна форма (онлайн).

Защо Марк Зукърбърг, Бил Гейтс и много щедри благодетели се целят и подпомагат библиотеките? Независимо, че владеят технологиите и знаят, че бъдещето е на електронните ресурси. Това се хора, които имат идеална представа за развитието на глобалните процеси, на света, които могат да повлияят с една дума да се намалят или да се спрат субсидиите за „старите госпожи“ – библиотеките. Да се прехвърлят средствата към високотехнологичните компании, центрове, университетите и други подобни организации.

Те не го правят, защото знаят, че така ще открият огромна ниша в живота на хората. Ще обезкървят и лишат милиарди хора от артериите на знанието, от тези малки, но така важни капилляри в различни точки на света, в нашето, вашето, тяхното населено местенце, град, село, паланка, махала. Ще нарушат комуникациите, дори в чисто човешки план. Желанието на хората да се срещат и да общуват – неща, които ни отличават от други същества на майката земя. Те познават силата на библиотеките, те знаят и за техните проблеми. Дали се радват на последните, или изчакват да се промени статуквото в полза на големите и силните? Не вярвам да удължават агонията на тази хилядолетна институция. Напротив, помагат. Защото знаят и много за библиотеките и още по-прекрасно за посветените библиотекари, които работят в тях.

Защото библиотеките и хората, които се трудят в тях, са сред тези, които осмислят нашия живот – надявам се и твоя, и на милионите потребители. Те не са шумни в своите искания. Те творят. Те се отнасят с любов към своята, често пъти подценявана, но толкова важна за нашето човечество и за развитието ни професия – в днешния глобален мир, в който информацията и знанието имат определящи роли.²¹ Те са част от онези дълбокомислещи и отговорни хуманисти, които ни превеждат от един цивилизационен пласт в друг, от една епоха в друга, от една технологична революция и среда в нова – без да има сътресения за нашия духовен свят. Те са професионалистите, които владеят богатството, наречено знание и лостовете за неговото съхранение и управление. Те са сред институциите, които играят сериозна роля при формиране на мисленето, настроенята, политическата ориентация на хора и на държави. Колкото и странно да прозвучи следната теза за определен кръг читатели. Те имат мисия. Предстои им да ни водят

²¹ Dimchev, A. *To Libraries, with Love. The Library-Information Policy of Bulgaria 1989–2013. (A Collection of Papers, Projects and Articles)*, Sofia. „St. Kliment Ohridski“ University Press., 2013, 288 p.

в бъдещето, да преодоляват неизвестността, да нормализират, осъществяват и да екстраполират процесите в областта на традиционните документи; видео и вербални трансмисии; мобилни комуникации; трансформации на образи и текстове; общуването на потребителите във виртуалния и реалния порядък; неочаквани обрати в обработването, съхранението, ползването на информацията както в нейните ескалиращи производни – глобални и локални киберпроявления.

Библиотеките и библиотекарите заслужават нашата подкрепа, именно заради това! Те променят живота на хората към по-добри перспективи. Особено ценни са днес в сближаването на различните култури, знания, етноси и ценности. Ако не заработи този модел на институциите, в т.ч. и на библиотеките, светът ще продължава да се лута, да има нескончаеми конфликти, които ще генерират нови и нови вълни на преселници. Ще продължаваме да не се познаваме, ние, жителите на нашата планета, въпреки, че живеем и сме възприели глобалния път и модел за развитие.

Ако се насочим към ситуацията с библиотеките в нашата страна – не можем да бъдем оптимисти за бъдещето. Не само по отношение на интеграционните процеси на мигранти, пребиваващи в страната, но и в национален план. Неблагополучията в библиотечния сектор рефлектират и се отразяват пагубно върху процесите на развитие на българския народ и държава. Не бива да се смята това за реплика, чрез която се преувеличава или прекомерно извисява ролята на библиотеките. Необходимо е държавата да поеме своята роля по отношение на политиките за развитие на библиотеките.

В последните години международни организация като ООН и др. вменияват на правителствата въпросите за важноста на библиотечно-информационния сектор и за отговорността им към него. В техните документи се настоява и препоръчва разработване на националноотговорни програми за сектора, като неотменна част от развитието на икономиката и на обществените процеси. Тези изводи се налагат в условията на социум, функциониращ в икономика на знанието. В силно развитите държави библиотечно-информационният сектор се оценява и възприема като елемент от системата за националната сигурност и гаранция за просперитета на обществото, както и за активно влияние в международен план в културен, научен, политически и други аспекти.

Заключение

От нас зависи да изпълним с нов живот и идеи тези чудесни организации. На сегашния етап, освен с ценните документи, които съхраняват и предоставят на широките и многолики публики, наред с дигитализацията на своите съкровища и знанияви ресурси, библиотеките имат да изпълняват и няколко базови задачи за нашата цивилизация:

- да участват в подпомагане и адаптация на мигрантите и да успокоят народите във връзка с т.нар. „велико преселение“;
- да спомогнат за нормалното протичане на процесите, свързани с образователните политики, квалификацията и преквалификацията на огромни маси от хора;
- да работят за преодоляване на предразсъдъците в различните групи от населението вторачили се една в друга;
- да спомогат за превъзможване на технологичното неравенство;
- да работят за формиране на хомогенно общество от грамотни хора и от мислещи индивиди;
- да работят за създаване на навици за труд в населението, като особено внимание да се обръща върху социалните и бизнес аспектите в това отношение...

Или, ако се обърнем към наследството на Карнеги в неговата ненадмината и досега дарителска идеология, която той споделя в книгата си „Философия на богатството“, библиотеките

са хуманистично средище за даване на възможности – особено на хората, които не са имали шанс да се родят в нормални условия, среда или семейство... Не случайно Карнеги дава средства за създаването и подкрепата на около 2000 публични библиотеки в САЩ и в различни точки по света. В днешното разделно време за човечеството библиотеките имат обогатена с много нови функции съвременна мисия и доказват своето заслужено място – да помагат на хората!

Ще ми се да напомня думите на директора на Александрийската библиотека, произнесени в Аулата на Софийския университет при неговото гостуване през м. февруари 2016 г. В своята академична лекция, озаглавена „Седемте колони на революцията на знанието“, д-р Исмаил Серагелдин обърна сериозно внимание на бързо променящия се свят и разгледа различни аспекти на глобализацията. По думите му някои от по-дълбинните въпроси по темата са как създаваме това ново глобално общество, как хомогенизираме нашите култури и как допускаме плурализъм. Според него ние сме свидетели на едно ново узаконяване на различията, които са навсякъде около нас и са видими повече от всякога...

Всичко споделено дотук ме кара да мисля, че там където библиотеките се negliжират – обществата, институциите и хората нямат бъдеще – повярвайте ми. И обратно!

Ще завърша с думите на президента на България – г-н Росен Плевнелиев, споделени от него преди дни в Алма матер на среща със студентите. „У нас все повече се шири криворазбран национализъм. Ще се кланят на паметника на Левски, но няма да работят за идеалите, за които той се бореше – че всеки, стъпил на българска земя роб, свободен става. Ширещият се популизъм и омраза ни отдалечават от европейския ни идеал със страшна сила. До края на 2018 г. трябва да бъде постигнат пълен консенсус по Националната програма за развитие на България до 2030 г.“, каза още президентът в отговор на поставени от младите хора въпроси.²²

²² По покана на Студентския съвет на Софийския университет и Студентския клуб на политолога държавният глава участва в дискусия в Софийския университет. https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/novini/novini_i_s_bitiya/rosen_plevneliev_do_kraya_na_2018_g_tryabva_da_b_de_postignat_p_len_konsensus_po_nacionalnata_programa_za_razvitie_na_b_lgariya_do_2030_g